

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара
Кафедра економіки, підприємництва та управління підприємствами**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять з дисципліни
«ЕКОНОМІКА БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ»
для студентів напряму підготовки 6.030504 Економіка підприємства

Дніпро – 2017 рік

УДК 336
ББК 65
М 43

Рекомендовано до друку Вченою радою економічного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
(протокол № 1 від 12.09.2017 р.)

Рецензенти:

Махмудов Х. З., д. е. н., професор, завідувач кафедри підприємництва та права
Полтавської державної аграрної академії;

Величко Л. А., к. держ. упр., доцент кафедри економіки, підприємництва та
управління підприємствами Дніпровського національного університету імені
Олеся Гончара

Укладач:

Олійник Т. І., к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та
управління підприємствами

М 43   Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Економіка
будівельної організації» для студентів напряму підготовки 6.030504
Економіка підприємства / укл. Т. І. Олійник. – Дніпро, 2017. – 35 с.

У методичних рекомендаціях визначено тематику та зміст практичних занять, надано
рекомендації щодо підготовки до практичних занять, наведено питання для обговорення,
перелік рекомендованої літератури.

Для студентів напряму підготовки 6.030504 Економіка підприємства.

УДК 336
ББК 65

© Олійник Т. І., 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Змістовий модуль 1. ВИРОБНИЧІ РЕСУРСИ БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	5
Тема 1. БУДІВЕЛЬНА ГАЛУЗЬ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	5
Тема 2. ОСНОВНІ ЗАСОБИ БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	7
Тема 3. ОБОРОТНІ ЗАСОБИ БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	10
Тема 4. ТРУДОВІ РЕСУРСИ БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	13
Змістовий модуль 2. РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	17
Тема 5. СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	17
Тема 6. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	20
Тема 7. ВИРОБНИЧА ПРОГРАМА БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЧИННИКИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	23
Тема 8. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ	27
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	30
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	32

ВСТУП

Інструктивно-методичні матеріали розроблено для підготовки студентами напряму підготовки 6.030504 Економіка підприємства, які вивчають дисципліну «Економіка будівельної організації», до практичних занять.

Метою методичних вказівок є надання студентам практичної допомоги в теоретичному опануванні дисципліни; формування навичок застосування набутих знань в майбутній професійній діяльності; мотивація щодо вивчення дисципліни та як наслідок підвищення активності на практичних заняттях.

Основною метою практичних занять є засвоєння та закріплення важливих теоретичних понять дисципліни. Студентам необхідно проявити теоретичні знання та уміння їх використовувати на практиці.

Практичні заняття здебільшого можуть відбуваються як звичайний семінар, на якому можливі досить вільні доповнення, уточнення та розвиток основних положень лекції, що має характер огляду досить великого за хронологією та різноманітністю матеріалу. Студенти за власним бажанням можуть демонструвати поглиблені знання з дисципліни у вигляді доповіді або усного повідомлення. Вивчаючи теоретичний матеріал доцільно звертати увагу на можливість його практичного використання як в професійній діяльності так і у повсякденному житті. При підготовці відповіді на питання, що виносяться на розгляд на практичному занятті, студентам потрібно самостійно наводити приклади, які відбивають зміст теоретичних понять. На практичних заняттях можливе не тільки усне обговорення, а й письмові відповіді на окремі питання, вирішення ситуаційних задач та тестовий контроль набутих знань.

Методичні рекомендації містять план заняття, дискусійні питання для обговорення, рекомендації щодо підготовки до практичних занять, зміст індивідуальних практичних завдань та рекомендації щодо їх самостійного виконання.

Змістовий модуль 1. ВИРОБНИЧІ РЕСУРСИ БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Тема 1: БУДІВЕЛЬНА ГАЛУЗЬ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

***Мета заняття:** Закріплення і систематизація теоретичних знань про галузеву структурованість будівництва, сутність, зміст та поняття будівельного процесу за його елементами і вартісною складовою, організація будівельної діяльності у ринковому середовищі та її учасники.*

***Основні терміни:** будівельна організація, капітальне будівництво, матеріальне виробництво, будівельний процес, будівельна продукція, договірні відносини, кошторисне нормування, інвестор, замовник, підрядник, субпідрядник.*

План:

1. Структура будівництва та особливості його функціонування.
2. Будівельна організація у ринковому середовищі.
3. Основні елементи будівельного процесу та вартісна його складова.
4. Організація будівельної діяльності та її учасники.

Методичні рекомендації з підготовки до практичного заняття:

Підготовку до практичного заняття необхідно розпочати з розгляду галузі будівництва в економічній системі України, яка визначається характером виконуваних функцій і приналежністю до сфери матеріального виробництва. При цьому необхідно звернути увагу на залежність галузі будівництва від ряду діяльності галузей національної економіки, які прямо чи побічно беруть участь у будівельному процесі, поставляючи свою продукцію. Також приділити увагу особливості діяльності будівельної організації, які пояснюються характером її кінцевої продукції, специфічними умовами праці, видами застосовуваної техніки, технології, організації виробництва, управління та матеріально-технічного забезпечення.

Вивчаючи друге питання студентам необхідно усвідомити правову самостійність господарювання будівельної організації у ринковому середовищі на основі становлення організаційно-правової форми та використанні ресурсного капіталу, в ході якого створюється національний матеріалізований продукт необхідний для існування і розвитку суспільства. Крім цього, функціонування будівельної організації сприяє підвищенню зайнятості населення, шляхом створення робочих місць, є джерелом наповнення державного та місцевих бюджетів, через сплату податків та обов'язкових платежів.

Розкриваючи значення питання по-елементного спектру технології будівельних робіт, які визначають режим, склад і способи виконання будівельного процесу, необхідно сприймати специфіку отримання і різноманітність видів будівельної продукції яка потребує використання широкого асортименту матеріалів (будівельні, паливно-мастильні, запасні частини і т.п.).

Вивчаючи питання з організації будівельної діяльності, то його необхідно розглядати під призмою тенденцій розвитку науково-технічного прогресу і передового досвіду господарювання, які ґрунтуються на принципах виробничої складової будівництва, це: пропорційність, ритмічність, концентрація, спеціалізація, регламентація, індустріалізація, застосування прогресивних засобів з організації будівельних процесів, цілеспрямована творчість. Немаловажним тут значенням є визначення учасників будівельного процесу – безпосередніх відтворювачів (суб'єктів) будівельної діяльності, до яких необхідно віднести: інвестора, замовника, забудовника, підрядника і проектувальника, що підкреслює певну комплексність та циклічність в дотриманні виробничих принципів будівельного виробництва у їх дієвості і сукупному використанні.

Питання для обговорення:

1. В чому проявляється економічна свобода будівельної організації за приватною формою власності?

2. За якими ознаками класифікується внутрішня структурованість будівельної організації?
3. В якій мірі внутрішнє та зовнішнє економічним середовищем характеризує діяльність будівельної організації?
4. За якими технологічними ознаками можна охарактеризувати будівельний процес?
5. Які основні цикли присутні для виробничого процесу в будівництві?
6. На чому ґрунтується система ціноутворення в будівництві?
7. Що означають принципи виробничої складової будівельного виробництва?

Тема 2: ОСНОВНІ ЗАСОБИ БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

***Мета заняття:** Закріплення та систематизація теоретичних знань про основні виробничі засоби будівельної організації з позиції їх формування та використання із врахуванням фізичного і морального зносу, а також визначення оцінки ефективності використання основних засобів у будівництві.*

***Основні терміни:** основні засоби, амортизація, первісна та відновна вартість, фізичний і моральний знос, активна та пасивна частина основних засобів, капітальний ремонт, фондівдача, фондоозброєність праці, фондомісткість.*

План:

1. Класифікація та структура основних засобів виробництва.
2. Оцінка основних засобів.
3. Фізичний і моральний знос. Амортизація основних засобів.
4. Ефективність використання основних засобів у будівництві.

Методичні рекомендації з підготовки до практичного заняття:

Розпочати підготовку до практичного заняття необхідно з розгляду виробничих процесів за взаємодії трьох елементів: засобів праці, предметів праці і живої праці, де засоби праці представляють собою основні засоби

виробництва, які в натуральній і вартісній своїй формі неодноразово (більше одного року) беруть участь у виробничому процесі та використання яких, як очікується, призведе до майбутніх економічних вигід.

Розкриття ролі основних засобів у будівництві необхідно розпочати зі структурного складу (виробничі, невиробничі) та економічного змісту виробничо-технічного їх призначення і часу відтворення, де основні засоби будівництва характеризуються великим різноманіттям і неоднаковою роллю у створенні будівельної продукції, що впливає на формування виробничої їх структури як певне співвідношення різних груп основних засобів до загальної вартості основних засобів які знаходяться на балансі будівельної організації.

З погляду участі окремих складових у виробничому процесі і впливу їх на предмети праці, необхідно відмітити, що основні засоби мають свій поділ на дві частини: активна (включає робочі та силові машини і обладнання, транспортні засоби, інструмент та інвентар) і пасивна (будови підсобних і допоміжних виробництв, будови контори, складів, лабораторій, естакади, шляхи). Відмінною тут рисою структури основних виробничих засобів у будівництві, є насамперед значна питома вага активної частини в порівнянні з пасивною.

Немаловажне значення для опанування матеріалу теми є визначення оцінки відновної вартості основних засобів, яка дозволяє визначити реальну їх вартість з урахуванням сучасних зростаючих умов техніко-технологічного рівня та підвищенні продуктивності праці в обслуговуванні виробничих циклів у будівництві. Це надасть можливість отримати порівняльні дані для характеристики обсягів, структури і складу основних засобів з ціллю більш точного виявлення ефективності їх використання в ході проведення будівельно-монтажних робіт та обслуговуванні будівельного процесу. При цьому велике значення має правильно організований обліковий процес будівельної організації з його деталізацією за групами і підгрупами наявних основних засобів які використовують в будівельно-монтажних роботах та обслуговуванні будівництва.

Немаловажним аспектом у вивченні теми є визначення фізичного та морального зносу основних засобів будівельної організації, де фізичний знос

являє собою сукупність впливу на основні засоби природно-кліматичних (атмосферні явища) і технічних (експлуатаційні навантаження) умов, а моральний знос проявляється в тому, що ще придатні за своїм матеріальним (фізичним) станом основні засоби стають економічно не вигідними у своїй експлуатації в порівнянні з новими, більш ефективними основними засобами того ж призначення. При цьому економічно доцільним терміном служби, що враховує (поряд з експлуатаційними витратами) ступінь техніко-економічних переваг нових, новостворених зразків будівельної техніки, прийнято вважати той термін, при якому питомі приведені витрати на одиницю виробленої продукції (будівельно-монтажні роботи) будуть мінімальними.

Вивчаючи питання ефективності використання основних засобів, необхідно підкреслити, що рівень ефективності використання основних виробничих засобів залежить від наявності обґрунтованої системи показників, які характеризують корисну експлуатаційну віддачу основних засобів будівельної організації. До такої системи показників відносять загальні (вартісні) і часткові (натуральні), за допомогою яких визначається ефективність використання основних засобів задіяних в будівельно-монтажних роботах.

В якості резервів підвищення ефективності використання основних засобів в будівництві, необхідно зазначити наступні:

1. Збільшення часу роботи машин, механізмів та устаткування.
2. Підвищення коефіцієнта змінності роботи виробничих потужностей за рахунок ліквідації внутрішньо-змінних простоїв.
3. Скорочення часу перебування в ремонті.
4. Створення комплектів машин, що забезпечують комплексну механізацію виробничого процесу.
5. Оптимальне розміщення машин по будівельних ділянках.
6. Наукова організація праці.
7. Своєчасна заміна морально й фізично застарілої техніки новою із високими техніко-економічними характеристиками.
8. Модернізація машин, механізмів та устаткування.
9. Використання прогресивних технологічних схем і режимів.

10. Удосконалення організації виробництва й праці, підвищення кваліфікації робітників які зайняті обслуговуванням машин і механізмів.

Питання для обговорення:

1. Яку роль відіграє операційний та фінансовий лізинг у діяльності будівельної організації?

2. За якою оцінкою визначаються основні засоби будівельної організації. Навести основні її форми.

3. Яку роль відіграє переоцінка основних засобів у виробничій діяльності будівельної організації?

4. Яку функцію відіграє амортизація основних засобів у виробничому процесі будівельної організації?

5. Яка мета проведення поточного та капітального ремонту основних засобів будівельної організації?

6. Якими показниками визначається ефективність використання основних засобів будівельної організації?

Тема 3. ОБОРОТНІ ЗАСОБИ БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Мета заняття: Закріплення та систематизація теоретичних знань про оборотні засоби будівельної організації з позиції джерел їх формування та нормативного використання, а також визначення реалізаційного процесу будівельної продукції та оцінки ефективності використання оборотних засобів у будівельному процесі.

Основні терміни: оборотні засоби, елементи витрат, кругообіг та рух вартості оборотних засобів, нормоутворюючі фактори потреби оборотних засобів, виручка, валовий дохід, чистий дохід, тверда та динамічна ціна, показники оборотності оборотних засобів.

План:

1. Структурний склад та джерела формування оборотних засобів.

2. Нормативна величина та рух оборотних засобів.
3. Реалізаційний процес – завершальна стадія кругообігу оборотних засобів.
4. Ефективність використання оборотних засобів.

Методичні рекомендації з підготовки до практичного заняття:

При вивченні даної теми необхідно з'ясувати, що оборотні засоби необхідні для утворення запасів матеріальних цінностей, покриття витрат незавершеного виробництва та інших цілей процесу господарювання, а також здійснення розрахункових відносин з контрагентами будівельної організації. Внаслідок цього, частина оборотних засобів, яка функціонує у сфері виробництва, являє собою оборотні фонди будівельної організації. Інша частина знаходиться у сфері обігу і становить фонди обігу. Звідси, оборотні засоби – це авансована будівельною організацією в оборотні фонди і фонди обігу (за вирахуванням амортизаційних відрахувань) сукупність грошових коштів, яка опосередковує їх рух в процесі кругообігу і забезпечує безперервність процесу виробництва та обігу будівельної продукції.

В процесі опанування теми, необхідно усвідомити, що оборотні засоби у виробничому процесі включають:

– незавершене виробництво будівельно-монтажних робіт – матеріальна технологічно незавершена частина будівельного виробництва без якої процес виробництва не може здійснюватися безперервно. До складу незавершеного виробництва будівельно-монтажних робіт входять незакінчені роботи із конструктивних елементів і видах будівельно-монтажних робіт, які не можуть бути включені в акти приймання виконаних робіт і оплачені замовником у відповідності з існуючими правилами розрахунків за виконані роботи. У вартісному вираженні – це накопичені матеріальні витрати: списані виробничі запаси, нарахована заробітна плата з обов'язковими на неї нарахуваннями та інші витрати які необхідні для продовження процесу будівництва.

– витрати майбутніх періодів – це певні види робіт, які мають за свою мету підготовку виробничого процесу і призначені для забезпечення безперебійного будівельного виробництва. До їх складу входять витрати на

будівництво тимчасових нетитульних будівель і споруд (побутових приміщень, їдалень, буфетів і т.д.), витрати з доставки та монтажу машин на будівельних майданчиках, випробування конструкцій і матеріалів, вибухові роботи в кар'єрах та ін. Крім того, до них відносять витрати на виконання науково-дослідних, проектних та раціоналізаторських робіт, освоєння нової техніки, орендна плата тощо. Такі витрати здійснюються в поточному році, але на собівартість будівельно-монтажних робіт будуть відноситись (списуватись) в наступних (майбутніх) звітних періодах. Особливістю цих витрат, є те, що вони здійснюються одноразово в даному звітному періоді, а списуються на собівартість будівельно-монтажних робіт по частинах, так як вони пов'язані з виробництвом не тільки поточного, але й майбутніх періодів. У цю ж групу включається і незавершене виробництво, що знаходиться на балансі будівельної організації.

Опановуючи третє питання теми, необхідно акцентувати увагу на те, що оборотні засоби перебувають у постійному русі, переходять із сфери виробництва у сферу обігу, здійснюючи при цьому повний кругообіг. Окремі елементи оборотних засобів у кожен момент часу знаходяться у всіх стадіях кругообігу: у складі виробничих запасів, незавершеного виробництва, а також в стадії обігу продукції та розрахунків за реалізовану продукцію. При цьому реалізаційний процес будівельної організації характеризується цілою низкою послідовних виробничих дій і фінансово-економічних операцій у визначенні результативності діяльності. Немаловажним тут значенням є ціноутворюючий фактор, який задає вектор всьому будівельному процесу, розпочинаючи від кошторису будівельних робіт до отримання виручки і доходу.

Розкриваючи питання підвищення ефективності використання оборотних засобів, необхідно усвідомити, що цей захід зумовлює зростання обсягів будівництва, поліпшенню якості будівельної продукції, а також оптимальному використанню виробничих запасів (матеріальних ресурсів).

Важливим заходом підвищення ефективності використання оборотних засобів, є висока якість і низька собівартість предметів праці, що застосовують у будівельному виробництві. Це зменшить кількість їх споживання в процесі

будівельно-монтажних робіт і здешевить будівельну продукцію.

Серед заходів підвищення ефективності використання оборотних засобів будівельної організації, чинне місце належить:

1. Оптимізації складу виробничих запасів і часу незавершеного будівництва.
2. Скороченню тривалості виробничого циклу за рахунок раціонального використання виробничих запасів.
3. Поліпшенню організації матеріально-технічного забезпечення.
4. Прискоренню отримання і реалізації будівельної продукції.

Питання для обговорення:

1. Які характерні ознаки відрізняють оборотні засоби від основних?
2. Назвіть структурний склад оборотних фондів та фондів обігу?
3. Від яких чинників залежить потреба в оборотних засобах для створення виробничих запасів?
4. Яким чином встановлені контрактом строки платежів за виконані роботи впливають на структуру оборотних засобів будівельної організації?
5. Які показники характеризують ефективність використання оборотних засобів?
6. Що таке відносне вивільнення оборотних засобів?
7. Які джерела формують оборотні засоби?

Тема 4. ТРУДОВІ РЕСУРСИ БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Мета заняття: Закріплення та систематизація теоретичних знань про трудові ресурси будівельної організації за різноманітним будівельною продукцією та будівельних процесів щодо визначення участі в будівництві працівників різних професій, спеціальностей і кваліфікацій; з'ясування методів нормування, продуктивності праці та резерви її підвищення.

Основні терміни: трудові ресурси, професія, спеціальність, кваліфікація, бригадний підряд, фронт робіт, нормування праці, кількісний та якісний склад робочої сили, виробіток, трудомісткість, міра праці, продуктивність праці.

План:

1. Кваліфікаційний склад працівників будівництва та кадровий їх облік.
2. Організація праці в будівництві.
3. Нормування праці в будівельному виробництві.
4. Продуктивність праці та резерви її підвищення.

Методичні рекомендації з підготовки до практичного заняття:

Опанування даної теми необхідно розпочинати із з'ясування різноманіття будівельної продукції та будівельних процесів, які вимагають участі в будівництві працівників різних професій, спеціальностей і кваліфікацій. Звідси під професією розуміють постійний вид діяльності людини, який визначається характером виконуваних робіт і вимагає спеціальної теоретичної та практичної підготовки (бетонник, каменярь, маляр); під спеціальністю – комплекс теоретичних і практичних знань та навиків за окремими видами робіт, які входять до складу певної професії (теляр-опалубник, монтажник-сантехнік, монтажник-електрик) та під кваліфікацією – рівень володіння теоретичними знаннями і практичними навиками за певною професією або спеціальністю.

Номенклатуру професій, спеціальностей і кваліфікацій будівельних працівників встановлює Єдиний тарифно-кваліфікаційний довідник робіт і професій робітників, зайнятих в будівництві і на ремонтно-будівельних роботах (ЄТКД). Довідник містить тарифно-кваліфікаційні характеристики кожної професії і ґрунтується на нормативно-правових актах та правилах, які регламентують усі ланки будівельного процесу згідно будівельного законодавства: державні будівельні норми (ДБН), будівельні норми і правила (БНіП), державні стандарти (ДСТУ), технічні умови (ТУ), норми технологічного проектування (НТП) та ін.

Необхідно також усвідомити, що планування кадрів тісно взаємопов'язане з їх підбором, який здійснюється за двома своїми джерелами: зовнішнім та внутрішнім. Зовнішнє джерело – це запропонування вакансій різними засобами доведення інформації (оголошення, регіональні служби зайнятості, звертання до навчальних закладів і т. д), або «вербування» молодих спеціалістів.

Внутрішнє – направлення на навчання кадрів як до навчальних закладів (вищі, середні, професійні), так і навчання безпосередньо на будівельному виробництві (учні). Останнє є прагненням більшості будівельних організацій максимально гарантувати свій добір необхідних кадрів.

Вивчаючи друге питання, необхідно усвідомити, що організація праці в будівництві залежить від конкретного об'єкта будівництва, розташованого у просторі, або частини об'єкта який виконують у певному порядку, сполучаючись у часі. В даному випадку простір, в якому робітники беруть участь у виробництві, а також розташування і переміщення машин та матеріалів, необхідних для здійснення будівельного процесу, називають робочим місцем. А певна частка об'єкту будівництва, яка виділена для роботи одній бригаді працівників з достатнім обсягом робіт та часом не менше однієї зміни, називають ділянкою. При цьому число ділянок має бути достатнім, щоб бригади різних професій могли виконувати будівельні процеси одночасно, переміщаючись після закінчення роботи з однієї ділянки на іншу.

Сутність нормування праці полягає у встановленні міри праці, тобто обґрунтованих норм витрат робочого часу на виконання різних робіт. Нормування праці дозволяє визначити трудомісткість запланованого випуску продукції, виконання робіт чи послуг, розрахувати очікувані витрати виробництва, встановити необхідну чисельність та професійно-кваліфікаційну структуру персоналу будь-якого суб'єкта господарювання. Нормування праці робітників зайнятих у будівництві ґрунтуються на системі норм праці, що складають нормативно-методичну базу з праці. Для потреб нормування праці використовують всі види галузевих, міжгалузевих і відомчих норм, щодо визначення будівельно-монтажних і ремонтно-будівельних робіт, які виконуються підрядним та господарським способом.

Розвиток суспільства і рівень добробуту його членів залежить від динаміки продуктивності праці, яка визначає засіб виробництва, економічну ефективність працеприкладання з її психофізіологічним і соціальним аспектом та навіть соціально-політичний устрій країни. Продуктивність праці – це показник економічної ефективності трудової діяльності, що являє собою

здатність конкретної праці створювати за одиницю робочого часу певну кількість продукції. Із зростанням продуктивності праці виробіток продукції за одиницю часу зростає, а робочий час, що витрачається на одиницю продукції, зменшується.

Резерви зростання рівня продуктивності праці – це можливість більш повного використання продуктивної сили праці, до яких слід віднести:

1. Резерви покращення використання робочої сили (живої праці) – це належна організації умов праці, підвищення працездатності працюючих, структура розстановки кадрів, створення умов безперебійної роботи та забезпечення високої матеріальної і моральної зацікавленості працівників в результатах своєї праці.

2. Резерви ефективного використання основних і оборотних засобів – це зростання рівня і умов кращого використання основних виробничих засобів (машин, механізмів, обладнання, устаткування та ін.) як за їх потужністю, так і за часом, а також економне і повне використання матеріалів, комплектуючих виробів, палива, енергії й інших оборотних засобів.

Реалізація такого підходу вимагає мобілізації заходів у зміні технологічного процесу і організаційно-керівних функцій з виробництва будівельної продукції без значних додаткових капіталовкладень.

Питання для обговорення:

1. За якими категоріями поділяються працівники будівельної організації?
2. Що представляє собою форми організації праці будівельного виробництва?
3. Яка мета підвищення організаційного рівня праці в будівництві?
4. Яке економічне значення має коефіцієнт трудової участі?
5. В чому полягає економічна сутність нормування праці в будівництві?
6. Що поєднує в собі система норм і розцінок у будівництві?
7. Що можна розуміти під продуктивністю праці в цілому, і в будівництві зокрема?
8. Які існують шляхи підвищення продуктивності праці у будівництві?

Змістовий модуль 2. РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Тема 5. СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

***Мета заняття:** Закріплення та систематизація теоретичних знань про сутність та зміст собівартості будівельного виробництва, елементний склад витрат, кошторисну, планову та фактичну собівартість будівельної продукції; визначення шляхів зниження собівартості будівельно-монтажних робіт.*

***Основні терміни:** статті витрат, собівартість будівельного виробництва, кошторисна собівартість, планова та фактична собівартість, технічний рівень виробництва, планування будівельно-монтажних робіт.*

План:

1. Поняття собівартості будівельно-монтажних робіт, склад її витрат.
2. Кошторисна, планова та фактична собівартість будівельної продукції.
3. Формування собівартості будівельних робіт.
4. Шляхи зниження собівартості будівельно-монтажних робіт.

Методичні рекомендації з підготовки до практичного заняття:

В процесі вивчення даної теми, необхідно усвідомити економічний зміст собівартості будівельно-монтажних робіт, як найважливіший фактор економічних показників роботи будівельної організації, який виражений у грошовій формі – витрати на виробництво будівельних робіт, випуск продукції і надання послуг. Собівартість відображає величину поточних витрат, має виробничий, некапітальний характер, забезпечує процес простого відтворення у будівельній організації та є економічною формою відшкодування спожитих факторів виробництва. Собівартість будівельно-монтажних робіт включає витрати на придбання матеріалів, палива, енергії, оплату праці найманих працівників, компенсацію зносу використовуваних основних фондів та інші

витрати. Всі витрати, в залежності від способів їх включення до собівартості робіт, підрозділяються на прямі і накладні (непрямі).

При цьому рівень витрат будівельної продукції в значній мірі визначається самою будівельною організацією. В основі вартості витрат виробництва лежать об'єктивні фактори, це потреба в матеріалах, механізмах, робочій силі та наявний рівень цін на ці ресурси. У той же час на собівартість будівельної продукції істотно впливає раціональне та ефективне використання цих ресурсів.

Тому зусилля будівельної організації повинні бути направлені на зниження витрат виробництва будівельної продукції, що можна досягти за рахунок: застосування продуктивної техніки; підвищення змінності режиму роботи будівельної організації; реорганізації управління будівельним виробництвом; економії матеріалів за рахунок раціонального постачання, зберігання і витрачання. вибір раціональних темпів у виконанні термінів будівництва; оптимізація номенклатури випуску будівельної продукції, типів робіт; визначення раціонального ступеня використання виробничих потужностей; політика оновлення будівельних машин; вибір ефективного портфеля замовлень.

Необхідним також є опанування поняттями кошторисна, планова та фактична собівартість будівельної продукції, яка у будівництві використовуються за відповідними показниками: кошторисної (визначеної в кошторисах), планової (розрахованої будівельною організацією з урахуванням конкретних умов) і фактичної (реально сформованої на будівельному майданчику) собівартості будівельно-монтажних робіт. Це надасть змогу отримання інформації про формування собівартості будівельних робіт з подальшим проведенням економічного аналізу для виявлення внутрішньовиробничих резервів, а також при визначенні фактичних фінансових результатів діяльності будівельних організацій та їх підрозділів.

Собівартість будівельно-монтажних робіт відображає рівень витрат на їх виробництво і комплексно характеризує ефективність використання ресурсів, організаційно-технічний рівень будівельного процесу та продуктивність праці.

Аналіз рівня витрат спонукає до пошуку резервів їх зниження, що сприятиме підвищенню ефективності будівельного виробництва. Так характерна комплексність витрат у складі собівартості будівельно-монтажних робіт, потребує виявлення продуктивного рівня працеприкладання та оптимізації матеріально-технічної бази. Зниження витрат виробництва та собівартості будівельної продукції є однією з головних умов збільшення прибутку будівельної організації, підвищення рентабельності та ефективності її діяльності.

До основних джерел зниження собівартості будівельно-монтажних робіт необхідно віднести:

1. Зменшення витрат уречевленої праці, що досягається за рахунок ефективного використання засобів та предметів праці.

2. Зменшення затрат живої праці, які можна скоротити за рахунок підвищення продуктивності праці та інтенсифікації використання технічних засобів.

3. Скорочення адміністративних витрат – досягається раціональною економією матеріальних ресурсів шляхом перерозподілу функцій управління.

Загалом зниження собівартості будівельно-монтажних робіт досягається скороченням витрат, які мають найбільшу питому вагу в її структурі, і зокрема підпадають під вплив таких факторів, як підвищення технічного рівня виробництва робіт, удосконалення організації виробництва і праці, зміни структури та обсягу будівельної продукції, галузевих на інших чинників.

Питання для обговорення:

1. В чому полягає економічна сутність собівартості будівельних робіт?
2. Що виступає основним носієм витрат будівельної організації?
3. Яку роль відіграє кошторисна собівартість будівельних робіт?
4. Яку роль відіграє планова собівартість будівельних робіт?
5. В чому полягає сутність фактичної собівартості будівельних робіт?
6. З яких складових елементів складається собівартість будівельного виробництва?

7. Яким методом ведеться облік витрат будівельного виробництва?

8. Які основні джерела зниження собівартості будівельно-монтажних робіт?

Тема 6. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

***Мета заняття:** Закріплення та систематизація теоретичних знань щодо формування доходу будівельної організації за характером її діяльності, визначення економічної характеристики прибутку та його розподіл за фондами будівельної організації; сутність і методи визначення рентабельності виробництва та фактори його підвищення.*

***Основні терміни:** дохід, виручка, фінансовий результат, рентабельність та його показники, касовий метод та метод нарахувань, фонд накопичення та фонд споживання, економічний та соціальний ефект.*

План:

1. Формування доходу будівельної організації.
2. Економічна характеристика прибутку та його розподіл.
3. Показники рівня рентабельності у будівництві.
4. Ефективність будівельного виробництва та фактори його підвищення.

Методичні рекомендації з підготовки до практичного заняття:

В процесі вивчення даної теми, необхідно з'ясувати природу формування економічного показника роботи будівельної організації, який відображає грошові її надходження (виручку, дохід), основними видами серед яких є: виручка від реалізації будівельної продукції, проведених будівельно-монтажних робіт та наданих послуг з будівництва чи монтажу конструкцій і споруд; отримані доходи від позареалізаційних операцій (дивіденди за акціями, паями, відсотки за позиками); виручка від реалізації товарно-матеріальних цінностей, основних засобів та нематеріальних активів.

Немаловажним в опануванні питань теми, є визнання доходу та його оцінка, від реалізації будівельно-монтажних робіт, яка визначається двома методами:

1. Методом поетапного виконання робіт, виходячи із ступеня їх завершеності, де проводять: вивчення об'єму виконаних будівельних робіт: сторони визначили об'єм виконаних робіт і встановили ступінь їх готовності та оцінили конкретну суму; визначення питомої ваги обсягу виконаних робіт на певну дату у загальному обсязі виконуваних робіт які повинні бути завершені.

2. Методом рівномірного нарахування доходу в залежності від часового лагу виконання будівельних робіт, коли їх виконання потребує проведення значної кількості дій (операцій) за визначений проміжок часу (1, 2 і т.д. черга задачі об'єктів).

Необхідно таж визначити сутність отримання доходу будівельної організації, який представляє собою новостворену вартість, величина якої через механізм ціноутворення може відхилитися від тих витрат, які були використані для її створення у виробничому процесі, тобто собівартості будівельної продукції. При цьому отриманий доход – є основним джерелом покриття здійснених будівельною організацією витрат і формування прибутку, який відображає фінансовий її стан. Тому основним завданням будівельної організації є збільшення ринкової вартості будівельної продукції в цілях підвищення її реалізаційної ціни у порівнянні з понесеними витратами, що в подальшому буде формувати прибуток.

В цілях поглиблення знань, рекомендується визначити економічну характеристика прибутку та його розподіл, що в умовах ринкових відносин є прагнення будівельної організації до отримання принаймні того обсягу прибутку, який дозволяв би їй не тільки міцно утримувати свої позиції на ринку, а й забезпечувати динамічний розвиток будівельного виробництва в умовах конкуренції. В даному випадку прибуток виступає показником ефективності роботи будівельної організації, джерелом її життєдіяльності. Зростання прибутку створює фінансову основу для забезпечення виробничої діяльності власними фінансовими ресурсами, здійснення розширеного

відтворення і задоволення соціально-матеріальних потреб трудових колективів. За рахунок прибутку виконуються зобов'язання будівельної організації перед бюджетом, банками та іншими суб'єктами господарювання. В сучасних умовах зведеним (інтегруючим) показником, який характеризує фінансовий результат діяльності будівельної організації, є балансовий (валовий) прибуток або збиток.

Прибуток, який одержує будівельна організація, з однієї сторони є основним фінансовим джерелом розвитку її матеріально-технічної бази і соціального розвитку трудового колективу, з другого – важливим джерелом формування державного бюджету країни. На цьому й побудована система розподілу і використання прибутку. Саме прибуток стає основним чинником, який впливає на можливість забезпечення фінансування виробничої програми будівельної організації, пов'язаної з розширенням потужностей, підвищенням якості будівельної продукції, зміцненням конкурентної позиції, виходом на нові ринки нерухомості. Крім того, прибуток є джерелом соціальних відносин як в середині будівельної організації, так і за її межами.

Одним з основних результируючих показників будівельної організації є показник рентабельності який відображають рівень ефективності її діяльності і показує, чи є ця діяльність прибутковою. При цьому рентабельність головним чином залежить від собівартості будівельно-монтажних робіт або кошторисної їх вартості. Ефективність будівельного виробництва являє собою узагальнене відображення кінцевих результатів використання ресурсів будівельної організації за певний проміжок часу. Може виступати у формі виконаного обсягу будівельних робіт, отриманого прибутку, і характеризуватися показниками використаної живої праці, витраченими матеріальними і фінансовими ресурсами, експлуатацією основних засобів та рівнем якості управлінського процесу.

Питання для обговорення:

1. Якими методами визначається дохід від операційної діяльності будівельної організації?
2. Що представляє собою дохід від фінансової діяльності будівельної

організації?

3. Що представляє собою дохід від інвестиційної діяльності будівельної організації?

4. Які методи передбачають визначення доходу від реалізації будівельно-монтажних робіт?

5. Який показник визначає ефективність роботи будівельної організації?

6. Які фонди створюються результаті розподілу прибутку будівельної організації?

7. Який показник відображає рівень ефективної діяльності будівельної організації?

8. Що представляє собою ефективність діяльності будівельного виробництва?

Тема 7. ВИРОБНИЧА ПРОГРАМА БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЧИННИКИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

***Мета заняття:** Закріплення та систематизація теоретичних знань щодо розробки виробничої програми будівельної організації за етапами її формування та затвердження, визначення організаційної структури виробничого процесу та розрахунок його потужності із врахуванням виробничої специфіки будівельної організації та можливості диверсифікації її бізнесу.*

***Основні терміни:** виробнича програма, проект організації будівельних робіт, показник будівельного наробку та готовності робіт, будівельне виробництво, техніко-технологічна база, якість будівельного виробництва, стандарти якості, диверсифікація будівельного виробництва.*

План:

1. Розробка виробничої програми будівельної організації.
2. Організаційна структура виробничого процесу та його потужність.
3. Якість у виробництві будівельного продукту.
4. Диверсифікація будівельного виробництва.

Методичні рекомендації з підготовки до практичного заняття:

Вивчення даної теми необхідно розпочинати із визначення змістовності виробничої програми будівельної організації, яка є завданням що визначає обсяг, номенклатуру видів і якість виконання будівельних робіт чи надання послуг, які необхідно виробити і реалізувати у плановому періоді (звітному році) та розподілом за кварталами року і виконавцями, виходячи з потреб замовників та можливостей задоволення їхньої потреби в будівельній продукції.

З'ясування головної задачі виробничої програми, дозволяє формування вихідної бази для розрахунку потреби в матеріалах, трудових та фінансових ресурсах, які будуть використані при наявному техніко-технологічному потенціалі і розробленій проектній потужності будівельного процесу. Визначення етапів розробки виробничої програми будівельної організації, повинна бути спрямована на максимальне введення в дію об'єктів з врахуванням реального забезпечення їх ресурсами при мінімальних затратах та повному і рівномірному завантаженні усіх будівельних підрозділів впродовж року.

Основою розробки виробничої програми, є встановлення реальної потреби в конкретних виробничих потужностях, пускових комплексах і об'єктах, які дозволять виконати визначений обсяг будівельних робіт та послуг за їх видами і періодом часу, ґрунтуючись затвердженою організаційно-технологічною документацією (кресленням, карто-схемами) проведення будівельних робіт. В дотриманні цієї умови проводяться організаційно-технологічні і планово-розрахункові роботи, які розподіляються за етапами формування виробничої програми.

В порядку визначення організаційної структури виробничого процесу та його потужності, необхідно опанувати такими знаннями, як виробничий процес в будівництві, що являє собою ціленаправлене, по стадійне перетворення предметів і засобів праці у готовий будівельний продукт, придатний до використання або функціонування з метою вироблення або задоволення матеріально-суспільних благ. Створення такого продукту, є частиною

організаційних функцій управління виробничим процесом в будівництві, де структурний спосіб об'єднання робочої сили і засобів будівельної організації, утворює послідовне і синхронне виконання в заданий час технологічних операцій щодо отримання готової будівельної продукції. Об'єднання окремих операцій будівельним процесом з виробництва робіт та наданні послуг за їх видами, передбачає попередню технологічну спеціалізацію і обособлення окремих робочих функцій із розмежуванням відповідальності виконавців, виходячи з компонентного складу елементів будівельного виробництва.

Немаловажним моментом в опануванні даної теми, є вивчення сутнісного поняття «якість» та «диверсифікація». Якість поширюється на усі види продукції, включаючи будівельну. В даному випадку якість – це категорія, що змінюється у часі під впливом зростання суспільних потреб, а технічні і економічні можливості їх задоволення – обумовлює і підвищення вимог до рівня якості. При цьому якість будівельного виробництва формується на різноманітних його етапах і може бути охарактеризовано за допомогою цілої низки показників, таких як експлуатаційні властивості, надійність, довговічність, технологічність, естетичність. Кожний з цих показників характеризує окремі групи властивостей, а усі разом – дають загальну, комплексну характеристику яка об'єднує всі корисні властивості будівельної продукції в єдине поняття, що дозволяє оцінити якість об'єкта в цілому. В даному разі під якістю будівельної продукції розуміється сукупність властивостей, що визначає ступінь придатності будівельного продукту задовольнити визначені потреби суспільства відповідно до свого призначення.

Вивчення поняття «диверсифікація» в економічній науці має різноманітні визначення і тлумачення. В загальному сенсі, диверсифікація – це поширення господарської діяльності на нові сфери, ринки, галузі. При цьому розрізняють диверсифікацію економічну і виробництва. Економічна диверсифікація – це об'єднання на одному суб'єкті господарювання випуску продукції з різною рентабельністю, що дозволяє маніпулювати витратами виробництва. Диверсифікація виробництва – це проникнення у нові сектори ринків з одночасним розвитком декількох пов'язаних або непов'язаних один з одним

видів виробництв або поєднання виробництва товарів (робіт, послуг) в різнорідних сферах діяльності. Таким чином, диверсифікація виробництва – це потенційна можливість зміцнити або оздоровити фінансовий стан будівельної організації.

Найефективнішим напрямом диверсифікації виробництва є розширення сфери діяльності будівельної організації за її основним профілем. У цьому випадку знайдуть застосування і виробнича база, і кваліфікація працівників, і ділові зв'язки з замовниками. Це в свою чергу відобразиться на конкурентному потенціалі будівельної організації, коли вона вийде на новий для себе сектор ринку. Крім того, з'являється можливість не тільки залучити нових ринкових партнерів і споживачів, а й зберегти зв'язки з колишніми.

Питання для обговорення:

1. Що представляє собою виробнича програма будівельної організації?
2. Які питання розглядаються на етап організаційно-технологічної роботи виробничої програми будівельної організації?
3. В чому полягає суть техніко-технологічної бази будівельної організації?
4. Яку роль відіграє розрахунок виробничої потужності будівельної організації?
5. В чому проявляється якість будівельного виробництва?
6. Яку роль відіграють Міжнародні стандарти якості у будівництві?
7. Які передумови проведення диверсифікації будівельного виробництва та її прояв?
8. За якими етапами проводиться диверсифікація будівельного виробництва?
9. Яку мету узагальнює бізнес план будівельної організації?

Тема 8. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Мета заняття: Закріплення та систематизація теоретичних знань щодо побудови системи управління будівельною організацією, визначення впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на процес управління, маркетингове управління та розробка стратегічного управління.

Основні терміни: управління, замовники, постачальники, конкуренція, маркетинг, планування, стратегія, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, ситуаційний аналіз.

План:

1. Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на процес управління.
2. Управлінський аспект планування будівельного виробництва.
3. Маркетингове управління будівельної організації.
4. Стратегія управління будівельною організацією.

Методичні рекомендації з підготовки до практичного заняття:

Вивчення даної теми необхідно із з'ясування умов ринкового способу господарювання будівельної організації, яка функціонує в узгодженні з багатфакторним впливом зовнішнього та внутрішнього середовища. Узгодження процесу управління будівельною організацією з факторами зовнішнього середовища потребують опанування знань, щодо:

1. Забезпечення правових норм функціонування, вироблення адекватних вихідних рішень у взаємовідносинах із замовниками, інвесторами, постачальниками та конкурентами.

2. Побудова прогнозів економічного розвитку та передбачення результатів своєї діяльності.

3. Врахування специфічних особливостей будівельного виробництва та впливу соціально-економічних і політичних чинників на систему управління.

Фактори зовнішнього середовища мають прямий і непрямий вплив на управлінський процес будівельної організації. Так умови жорсткої конкуренції

в будівельній галузі, змушують будівельну організацію враховувати конкурентні сили, виявляючи їх особливості і оцінюючи інтенсивність. Основні напрями конкуренції, це широке пропонування замовникам (інвесторам) нових типів і вищої якості будівельної продукції, з боку постачальників – продаж матеріально-технічних ресурсів через посередників, що знижує економічну можливість будівельної організації у прямих замовленнях цих ресурсів.

До зовнішніх факторів непрямого впливу належать економічні, політичні, маркетингові, ринкові, техніко-технологічні та соціальні.

Стан економіки країни в цілому та окремих її регіонів, а також прогнози їх розвитку, повинні враховуватись при окресленні перспектив діяльності будівельної організації. Насамперед це ті показники розвитку, які фіксуються у річних бюджетах, програмах за окремими видами діяльності, і розробляються як на державному, так і на регіональному рівнях.

Політичні фактори враховуються при визначенні напрямку діяльності на коротку перспективу, де найчастіше політичні курси (окремі партії, уряд, які часто змінюються) виражаються у вигляді законів, указів і постанов на усіх рівнях управління країною. Крім того, суттєвий вплив може чинити просте лобіювання окремими політиками інвестування деяких напрямів у капітальному будівництві.

Маркетингові фактори повинні бути враховані у розширенні діяльності будівельної організації з позицій обсягів і структури іноземних інвестицій. Де останнім часом проявляється позитивна тенденція у цьому плані – іноземні інвестиції зростають, і особливо прямі в залежності від загального їх обсягу.

Ринкові фактори є багато чисельними, тому завдання зводиться до відбирання та врахування най впливових з них. Це зокрема такі як нестабільність рівня інфляції, зростання або зниження попиту-пропозиції на будівельну продукцію, стан та розвиток будівельного ринку як виробничого, так і житлового.

Техніко-технологічні фактори включають питання зміни технології будівництва, використання нових, більш продуктивних засобів праці, сучасного підходу до проектування об'єктів будівництва, змін у постачанні матеріалів і

конструкцій, зміни в процесі введення будівельних об'єктів у експлуатацію.

Фактори соціального характеру включають життєві цінності споживачів будівельної продукції та їх доходи, очікування та мінливі відносини в соціумі, рух на захист інтересів споживачів.

Необхідність сприйняття факторів зовнішнього середовища, як можливих чинників ризику, є орієнтиром в розробці стратегії діяльності будівельної організації, що повинно постійно виявлятися і враховуватись її результативністю.

Питання для обговорення:

1. Охарактеризувати основний зміст економічного управління будівельною організацією його організаційно-виробничими етапами.
2. Що можна розуміти під плануванням будівельного виробництва?
3. Які функції виконує планування в системі управління будівельною організацією?
4. Яку роль відіграє маркетинг в системі управління будівельною організацією?
5. Охарактеризуйте основні етапи управління на принципах циклічності змісту маркетингу.
6. Яка мета проведення ситуаційного аналізу діяльності будівельної організації?
7. Охарактеризуйте рівень конкурентоспроможності будівельної організації.
8. Надайте характеристику видам стратегії управління.
9. Які основні завдання повинна вирішити стратегія управління будівельною організацією?
10. Яка існує послідовність формування стратегічної програми з управління виробничим процесом будівельної організації?

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні заняття вимагають від студентів ґрунтовної підготовки. Починати підготовку до практичного заняття студенту має ознайомитися з планом практичного заняття, рекомендованою літературою. Спочатку треба ознайомитися з навчальними матеріалами за темою практичного заняття, які було викладено на лекційному занятті. Це допоможе створити загальне уявлення про зміст теми, яку винесено на практичне заняття. Після опрацювання лекційного матеріалу необхідно розглянути матеріали з заданої теми в рекомендованих навчальних та наукових літературних джерелах, тобто тільки після засвоєння лекційного матеріалу доцільно переходити до вивчення першоджерел.

Важливу роль при підготовці до практичного заняття відіграє підготовка безпосередньо до виступу з кожного питання. Студентам потрібно привчати себе до виступу не зачитуючи готові тексти, а перекладаючи вивчений матеріал своїми словами, при цьому допускається користування планом доповіді (виступу).

Готуючись до таких виступів студенту необхідно до кожного питання складати окремий короткий план, помічаючи потрібні цифри, записуючи окремі цитати і визначення, конкретні факти. Таким чином, студенти навчатимуться самостійності під час доповіді та виступів в аудиторії.

Індивідуальні завдання, які студенти виконують самостійно, необхідно готувати у суворій відповідності до встановлених вимог та в зазначені терміни. Для виконання індивідуальних самостійних завдань студенти можуть користуватись як рекомендованою літературою, так і джерелами (друкованими та/ або розміщеними в мережі Інтернет), які студенти знаходять самостійно. При використанні статистичних даних необхідно користуватись матеріалами розміщеними на офіційному сайті державної служби статистики та інших офіційних сайтах державних органів влади.

Запропоновані питання для обговорення передбачають дискусію, до якої студенти повинні підготуватися заздалегідь, для того щоб не тільки

висловлювати власні думки, а й аргументувати та відстоювати власні позиції. З цією метою студентам слід опрацювати представлені в літературних наукових джерелах точки зору та підходи різних авторів щодо дискусійних питань. На основі систематизації та узагальнення різних думок та підходів у студента має сформуватись власна точка зору на проблеми та питання, що обговорюються.

Перевірка рівня засвоєння набутих студентами знань з теми, що винесено на практичне заняття, може здійснюватись у вигляді усного опитування, письмового опитування, тестування, дискусії.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Баронин С.А. Организация, планирование и управление строительством : Учебник. / С.А. Баронин, С.А. Болотин, П.Г. Грабовый – М. : Проспект, 2012. – 528 с.
2. Іванілов О.С. Економіка будівництва : навч. посіб. / Іванілов О.С. – Харків : Вища школа, 2009. – 584 с.
3. Дикман Л.Г. Организация и планирование строительного производства: управление строительными предприятиями с основами АСУ : Учебник. / Дикман Л.Г. – М. : Высш. школа, 2008. – 560 с.
4. Кирнос В. М. Организация строительства : учеб. пособ. / В.М. Кирнос, В.Ф. Залунин, Л.Н. Дадиверина – Днепропетровск : Пороги, 2005. – 608 с.
5. Литвин Б. М. Планування діяльності будівельного підприємства : навч. посіб. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 310 с.
6. Рогожин П.С. Економіка будівельних організацій : навч. посіб. / П.С. Рогожин, А.Ф. Гойко – К. : Видавничий дім «Скарби», 2011. – 448 с.
7. Ушацький С.А. Організація будівництва : Підручник. / С.А. Ушацький, Ю.П. Шейко, Г. М. Тригер та ін. – Київ : Кондор, 2007. – 521 с.

Додаткова:

1. Беркута А.В. Практика формування взаємовідносин у будівництві в умовах однорівневої системи ціноутворення: збірник офіційних нормативних документів / А.В. Беркута, П.І. Губань, В.Г. Іванькіна та ін. К. : НВФ «Інпроект», 2002. – 435 с.
2. Бичківський Р. Управління якістю: навч. посіб. – Львів : Вид-во ДУ «Львівська політехніка», 2000. – 328 с.
3. Василенко В.О. Теорія і практика розробки управлінських рішень : навч. посіб. / Василенко В.О. – К. : ЦУЛ, 2008. – 419 с.
4. Методичні вказівки для визначення економічної ефективності проектних

- інновацій в магістерських роботах студентів будівельних спеціальностей / Уклад. О. Г. Лялюк. – Вінниця : ВНТУ, 2013. – 41 с.
5. Гаєвська Л. М. Економіка та організація діяльності фірми : навч. посіб. / Гаєвський – К. : Ірпінь: АДПС України, 2008. – 376 с.
  6. Гриньов А.В. Організація та управління на підприємстві : навч. посіб. / Гриньов А.В. – Харків : Видавничий дім «ІНЖЕК», 2004. – 329 с.
  7. Правила визначення вартості будівництва : ДСТУ БД.1.1 – 1: 2013. – [Чинний від 2014-01-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2014. – 88 с.
  8. Ресурсні елементні кошторисні норми на будівельні роботи. Збірники 1-12 : ДСТУ БД.2.2. – 1 : 2012. – [Чинний від 2012-12-28]. – К. : Держспоживстандарт України, 2012.
  9. Ресурсні кошторисні норми експлуатації будівельних машин та механізмів : ДСТУ Б Д.2.7 – 1 : 2012. – [Чинний від 2012-12-28]. – К. : Держспоживстандарт України, 2012. – 68 с.
  10. Ресурсні елементні кошторисні норми на монтаж обладнання : ДСТУ Б Д.2.3 – 1 : 2012. – [Чинний від 2012-12-28]. – К. : Держспоживстандарт України, 2012.
  11. Ресурсні елементні кошторисні норми на ремонтно-будівельні роботи : ДСТУ Б Д.2.4 – 1 : 2012. – [Чинний від 2012-12-28]. – К. : Держспоживстандарт України, 2012.
  12. Ресурсні елементні кошторисні норми на ремонтно-реставраційні роботи : ДСТУ БД.2.5 – 1: 2012. – [Чинний від 2012-12-28]. – К. : Держспоживстандарт України, 2012.
  13. Визначення класу наслідків та категорії складності об'єктів будівництва : ДСТУ – НБВ.1.2 – 16: 2013. – [Чинний від 2013-05-14]. – К. : Держспоживстандарт України, 2013. – 44 с.
  14. Склад та зміст проектної документації на будівництво : ДБН А.2.2-3 : 2014. – [Чинний від 2014-10-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2014. – 26 с.
  15. Иванилов А.С. Экономика и организация производства : учеб. пособ. – Харьков : Вища школа, 2001. – 332 с.

16. Козик В. В. Організація виробництва : навч. посіб. / В.В. Козик, А.С. Гавриляк. – К. : «Знання», 2011. – 222 с.
17. Небава М. І. Економіка та організація виробничої діяльності підприємства. Організація виробництва : навч. посіб. / М.І. Небава, О.О. Адлер, О.Й. Лесько. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 117 с.
18. Рогожин П.С. Справочник економіста-строителя / П.С. Рогожин – К. : Будівельник, 2005. – 368 с.
19. Степанов И.С. Менеджмент в строительстве: учеб. пособ. / Степанов И.С. – М. : Юрайт-Издат, 2005. – 523 с.
20. Шепелев И.Г. Математические методы и модели управления в строительстве : учеб. пособ. / Шепелев И.Г. – М. : Высш. школа, 2013. – 213 с.

Навчальне видання

Методичні рекомендації
до практичних занять
з дисципліни «Економіка будівельної організації»
для студентів напряму підготовки 6.030504 Економіка підприємства

Укладач:

Олійник Тетяна Іванівна – кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Видання друкується в авторській редакції

Підписано до друку 18.09.2017. Формат 60×84¹/₁₆.
Папір офсетний. Друк плоский. Гарнітура Times New Roman.
Обл.-вид. арк. 1,42. Ум.друк. арк. 2,03. Наклад 100 прим. Зам. № 09/109.

Віддруковано з оригінал-макета ПП «Моноліт»
49038, м. Дніпро, вул. Ярослава Мудрого, 56, тел.: (0562) 34-08-73.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 273 від 08.12.2000.

